

นิพนธ์ต้นฉบับ

การพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ของราษฎรในป่าชุมชนบ้านหนองผักไผ่
อำเภอปรางค์ชัย จังหวัดนครราชสีมา

**Dependency on Forest Resources of People in Ban Nongphakrai
Community Forest, Pak Thong Chai District, Nakhon Ratchasima Province**

สันติ สุขสอาด
มณีนุช ชัยปัญญา*

Santi Suksard
Maneenuch Chaipunya*

คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จตุจักร กรุงเทพฯ ๑ 10900

Faculty of Forestry, Kasetsart University, Chatuchak, Bangkok, 10900 Thailand

*Corresponding Author, Email: onelovely_nuch@hotmail.com

รับต้นฉบับ 6 มิถุนายน 2557

รับลงพิมพ์ 23 มิถุนายน 2557

ABSTRACT

The objectives of the study were to determine the socio-economic condition information, general information, quantity of dependency on forest resources and factors affecting dependency on forest resources of people in Ban Nongphakrai community forest, Pak Thong Chai district, Nakhon Ratchasima province. The data were collected by interviewing 132 respondents using the designed questionnaire. The statistical analysis method included frequency, percentage, mean, maximum, minimum, t-test and F-test with the given significance level of 0.05.

The results of the study indicated that 54.55 % of respondents were male with an average age of 47.94 years and had graduated at the primary school or less than (75.76 %). Their main occupation were farming (68.18 %) as well as their subsidiary occupation (58.33 %). Their average size of land holding was 9.30 rai. The average number of household labour was 3.40 and their settlement period was 27.45 years. Their average annual household income was 126,757.60 baht. Most respondents (60.61 %) were social group member and received awareness information for the conservation of forest resources (83.33 %). Most respondents had knowledge in the conservation of forest resources at high level (76.52 %) and participated in the conservation of forest resources (77.27 %). The respondents were received training course about forest resources (16.67 %). The types of forest resources that the target groups depended on were firewood, fruit, mushrooms, vegetable, edible insects, honey, bull frog, frog and herb. That had total value of 365,305.57 baht/annum. Factors affecting dependency on forest resources were main occupation, subsidiary occupation, size of land holding, settlement period, household income, social group member,

knowledge in the conservation of forest resources and received training course. Thus, the relevant government officers should employ the obtained information as a guideline for formulating the appropriate management plan of Ban Nongphakrai community forest.

Keywords: dependency on, forest resources, community forest

บทคัดย่อ

ในการศึกษาคั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ข้อมูลทั่วไป ปริมาณการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ และปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ของราษฎรในป่าชุมชนบ้านหนองผักไร่ อำเภอบึงขัง จังหวัดนครราชสีมาโดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 132 ครั้วเรือน ค่าทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และทดสอบสมมติฐาน โดยใช้ค่าสถิติ t-test และ ค่าสถิติ F-test กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลการศึกษาพบว่าราษฎรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 54.55 มีอายุเฉลี่ย 47.94 ปี สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือน้อยกว่า ร้อยละ 75.76 ประกอบอาชีพทำนา ร้อยละ 68.18 มีอาชีพรอง ร้อยละ 58.33 โดยมีขนาดพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 9.30 ไร่ มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 3.40 คน มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานเฉลี่ย 27.45 ปี มีรายได้เฉลี่ย 126,757.60 บาทต่อปี เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ร้อยละ 60.61 ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ร้อยละ 83.33 โดยภาพรวมราษฎรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 76.52 เคยเข้าร่วมกิจกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ร้อยละ 77.27 และเคยได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ ร้อยละ 16.67 ทรัพยากรป่าไม้ที่พึ่งพิง ได้แก่ ไม้ฟืน ผลไม้ เห็ด พืช ผัก แมลงกินได้ น้ำผึ้ง อัง กบและสมุนไพร มีมูลค่ารวม 365,305.57 บาท/ปี ปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ อาชีพหลัก อาชีพรอง ขนาดพื้นที่ถือครอง ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน รายได้ของครัวเรือน การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และการได้เข้ารับการฝึกอบรม ดังนั้น เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องควรรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการศึกษาคั้งนี้ไปใช้ในการวางแผน ในการจัดการป่าชุมชนบ้านหนองผักไร่

คำสำคัญ: การพึ่งพิง ทรัพยากรป่าไม้ ป่าชุมชน

คำนำ

ในอดีตประเทศไทยมีทรัพยากรป่าไม้อย่างอุดมสมบูรณ์ ทำให้มีการนำเอาทรัพยากรป่าไม้ มาใช้กันอย่างฟุ่มเฟือย ตลอดจนปัจจุบันทำให้มีการลดลงของพื้นที่ป่าไม้ในประเทศไทย โดยพื้นที่ป่าถูกทำลายจากการบุกรุกถางป่าทำไร่เลื่อนลอยและอื่นๆ ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญ ซึ่งปัญหาดังกล่าวข้างต้นผลักดันให้ต้องมีการแก้ไขปัญหาย่างเร่งด่วนประกอบกับการพัฒนาทางการเมืองทำให้เกิดแนวคิดใหม่ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนา

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในรูปแบบของการมีส่วนร่วมตามแนวทางประชารัฐ (public participation) ที่มีการปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินการจากเดิมที่ให้รัฐมีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติเพียงฝ่ายเดียวเป็นการกระจายอำนาจโดยราษฎรและองค์กรชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเช่น ให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมกับพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายในการดูแลคุ้มครองบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ (Royal Forest Department, 2010) เนื่องจากประชาชนเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิด มีความต้องการ

และเข้าใจถึงปัญหาในท้องถิ่น จึงจะทำให้การแก้ไข ปัญหาได้ตรงและใกล้เคียงกับความต้องการมากที่สุด เช่นเดียวกับการดำเนินการจัดการป่าชุมชน Chanpakdee (2008) กล่าวว่า ควรยึดหลักให้คนอยู่ร่วมกับป่าอย่าง พึ่งพิงและใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนด้วยการสนับสนุน ให้คนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาโดยการสร้างความ ร่วมมือระหว่างภาคประชาชนในชุมชนกับภาครัฐให้ มากขึ้นซึ่งชุมชนย่อมทราบปัญหาและความต้องการ ของชุมชนในการดำเนินชีวิตที่เกื้อกูลกันระหว่างป่า และชุมชนท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ดังเช่นกับราษฎรจาก บ้านหนองผักไผ่ หมู่ 10 และบ้านโกรกหว้า หมู่ 11 ตำบลคอน อำเภอบึงขัง จังหวัดนครราชสีมา ได้จัด ตั้งป่าชุมชนเมื่อปี พ.ศ. 2551 และได้รับการจัดตั้งเป็น ป่าชุมชนจากกรมป่าไม้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ชื่อป่าชุมชนบ้านหนองผักไผ่ มีพื้นที่ ดำเนินการทั้งหมด 822 ไร่ เป็นตัวอย่างของโครงการป่า ชุมชนที่เกิดจากความต้องการของราษฎรในพื้นที่ของ ชุมชนบ้านหนองผักไผ่ และบ้านโกรกหว้าได้เข้ามาใช้ ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้โดยอาศัยพึ่งพิงทรัพยากร ป่าไม้ เพื่อใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตหลายด้าน ทั้งประกอบพิธีกรรม เป็นแหล่งอาหารและสมุนไพร ในชุมชน เป็นสถานที่เลี้ยงสัตว์ รวมถึงเป็นแหล่ง พักผ่อนหย่อนใจและนำผลผลิตเนื้อไม้มาใช้สอยใน ชุมชน รวมทั้งเก็บหาของป่าเพื่อจำหน่ายซึ่งเป็นการสร้าง รายได้เสริมให้กับครอบครัว (Royal Forest Department, 2008) การศึกษาข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ปริมาณการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ และปัจจัยที่มีผลต่อ การพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ ของราษฎรในป่าชุมชนเพื่อ ใช้เป็นแนวทางในการจัดการพื้นที่ป่าชุมชนให้มีการใช้ ทรัพยากรป่าไม้อย่างมีประสิทธิภาพ มีทรัพยากรป่าไม้ ไว้ใช้อย่างยั่งยืน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการ แก้ปัญหา สำหรับชุมชน พื้นที่อื่นที่มีปัญหาและสภาพ พื้นที่ป่าที่ใกล้เคียงกันตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะได้นำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผน ปฏิบัติงานตลอดจนแก้ไขปรับปรุงการบริหารและ จัดการด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาติ ต่อไป

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ข้อมูลทั่วไป ปริมาณ การพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ และปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งพิง ทรัพยากรป่าไม้ของราษฎรใน ป่าชุมชนบ้านหนองผักไผ่ อำเภอบึงขัง จังหวัดนครราชสีมา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ อาชีพหลัก อาชีพรอง ขนาดพื้นที่ถือครอง จำนวนแรงงานในครัวเรือน ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐาน รายได้ของครัวเรือน การเป็น สมาชิกกลุ่มทางสังคม การรับรู้ข้อมูลข่าวสารในการ อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากร ป่าไม้ การเข้าร่วมกิจกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากร ป่าไม้ และการได้เข้ารับการฝึกอบรม

2. ตัวแปรตาม ได้แก่ การพึ่งพิงทรัพยากร ป่าไม้ของราษฎรในป่าชุมชนบ้านหนองผักไผ่ อำเภอบึงขัง จังหวัดนครราชสีมา

สมมติฐานการวิจัย

อาชีพหลัก อาชีพรอง ขนาดพื้นที่ถือครอง จำนวนแรงงานในครัวเรือน ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐาน รายได้ของครัวเรือน การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม การรับรู้ข้อมูลข่าวสารในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ความรู้ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ การเข้าร่วมกิจกรรม ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และการได้เข้ารับการ ฝึกอบรมต่างกันมีผลทำให้การพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ ของราษฎรในป่าชุมชนบ้านหนองผักไผ่ อำเภอบึงขัง จังหวัดนครราชสีมาแตกต่างกัน

อุปกรณ์ และวิธีการ

พื้นที่ศึกษา

ดำเนินการเก็บข้อมูล จำนวน 2 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านหนองผักไผ่ หมู่ที่ 10 และบ้านโกรกหว้า หมู่ที่ 11 ตำบลคอน อำเภอบึงขัง จังหวัดนครราชสีมา โดย ทำการศึกษาตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2556 ถึงเดือน มีนาคม พ.ศ. 2557 รวมระยะเวลา ในการศึกษาวิจัย จำนวน 10 เดือน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยและข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับราษฎรกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่รอบป่าชุมชนบ้านหนองผักไผ่ อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ด้วยคำถามปลายปิด (close-ended question) และคำถามปลายเปิด (open-ended question) แบบสอบถามโดยแบบสอบถามที่สร้างได้ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิและนำไปทดสอบ (pre-test) กับราษฎรในพื้นที่บ้านหนองแปน ตำบลท่าลาดขาว อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มราษฎรที่ทำการศึกษามีจำนวน 30 ชุด เพื่อทดสอบหาความเชื่อมั่น (reliability) ของคำถามเกี่ยวกับความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ โดยใช้วิธีของ Kuder-Richardson 20 โดยใช้สูตร KR-20 (Suntornthai, 2004) ได้ค่าเท่ากับ 0.77 ซึ่งค่าที่ทดสอบมีค่าสูงกว่าค่ามาตรฐาน

2. การกำหนดกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ทำการสุ่มตัวอย่างโดยวิธีสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified random sampling) กับราษฎรที่อาศัยอยู่ที่บริเวณพื้นที่ป่าชุมชนบ้านหนองผักไผ่ จำนวน 2 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 10 บ้านหนองผักไผ่ และหมู่ที่ 11 บ้านโกรกหว่า อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา มีจำนวนครัวเรือน 158 ครัวเรือน การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมที่ใช้ในการศึกษาโดยใช้สูตรของ Krejcie และ Morgan (Krejcie and Morgan, 1970) ได้จำนวนครัวเรือนตัวอย่าง 132 ครัวเรือน และเพื่อให้กลุ่มตัวอย่างกระจายตามสัดส่วนของหมู่บ้านที่ศึกษาใช้สูตรการกระจายตามสัดส่วน (Jarmekorn, 1983) ได้จำนวนตัวอย่างของบ้านหนองผักไผ่ และบ้านโกรกหว่าจำนวน 65 และ 67 ครัวเรือน ตามลำดับ จากนั้นใช้แบบสอบถามที่ทำการแก้ไขแล้วเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนหรือ

ผู้แทนของครัวเรือนตัวอย่างที่สุ่มเลือกได้จากประชาชนกลุ่มตัวอย่าง นำแบบสอบถามที่เก็บข้อมูลเสร็จไปตรวจสอบทุกชุดเพื่อให้เป็นข้อมูลความสมบูรณ์และถูกต้องทำการลงรหัส (coding) และวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลทำการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive analysis) โดยนำเอาข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามทั้งหมดจำนวน 132 ชุดมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยแจกแจงในรูปของค่าสถิติอย่างง่าย เช่น ค่าเฉลี่ย ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด และค่าต่ำสุด และการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (quantitative analysis) ทำการทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติ t-test กับตัวแปรอิสระที่แบ่งกลุ่มออกเป็น 2 กลุ่ม และใช้สถิติ F-test กับตัวแปรอิสระตั้งแต่ 3 กลุ่มขึ้นไป ในการทดสอบโดยใช้สถิติ F-test ถ้าค่าที่ได้มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จะทำการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยรายคู่ โดยวิธี Scheffe'

ผลและวิจารณ์

ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและข้อมูลทั่วไปของราษฎรกลุ่มตัวอย่าง

จากการศึกษารายรกรกลุ่มตัวอย่าง พบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศชายคิดเป็นร้อยละ 54.55 และเพศหญิงมีเพียง ร้อยละ 45.45 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 35.61 รองลงมามีอายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ 40 ปี, 51-60 ปี และมากกว่า 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.03, 19.70 และ 16.67 ตามลำดับ โดยราษฎรกลุ่มตัวอย่างมีอายุเฉลี่ย 47.94 ปี มีอายุสูงสุด 86 ปี และมีอายุน้อยสุด 17 ปี มีระดับการศึกษาในระดับน้อยกว่าหรือเท่ากับประถมศึกษาร้อยละ 75.76 รองลงมาสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและอนุปริญญาหรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 13.64 และ 10.60 ตามลำดับ อาชีพหลัก ทำนา คิดเป็นร้อยละ 68.18 รองลงมาประกอบอาชีพรับจ้าง ค่าขายทำไร่ รับราชการ ทำสวนและแม่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 16.67, 5.30, 4.55, 3.03, 1.52

และ 0.75 ตามลำดับ มีอาชีพรองคิดเป็นร้อยละ 58.33 โดยประกอบอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 33.33 รองลงมา ประกอบอาชีพทำนา ร้อยละ 13.64 และประกอบอาชีพทำไร่ ค่าขายจำนวนเท่ากันคิดเป็นร้อยละ 3.79 แม่บ้าน ร้อยละ 3.03 และประกอบอาชีพ ทำสวน ร้อยละ 0.75 และไม่มีอาชีพรองร้อยละ 41.67 ส่วนใหญ่มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 65.91 รองลงมา มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน 2 คน ร้อยละ 27.27 และน้อยที่สุดมีจำนวนแรงงานในครัวเรือน 1 คน ร้อยละ 6.82 โดยมีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 3.40 คน สูงสุด 15 คน และต่ำสุด 1 คน ส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานของครัวเรือนอยู่ในช่วง 11-20 ปี ร้อยละ 56.06 รองลงมา ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานของครัวเรือนมากกว่า 20 ปี ร้อยละ 31.82 และน้อยที่สุดมีระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานของครัวเรือน อยู่ในช่วง 1-10 ปี ร้อยละ 12.12 โดยราษฎรกลุ่มตัวอย่างมีระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานของครัวเรือนเฉลี่ย 27.45 ปี สูงสุด 77 ปี และต่ำที่สุด 2 ปี มีที่ดินเป็นของตัวเองร้อยละ 71.97 และไม่มีที่ดินเป็นของตัวเอง ร้อยละ 28.03 โดยผู้ที่ไม่มีที่ดินจะถือครองที่ดิน น้อยกว่า 5 ไร่ ร้อยละ 47.73 และมากกว่าหรือเท่ากับ 5 ไร่ ร้อยละ 24.24 ขนาดที่ดินที่ถือครองสูงสุด 56 ไร่ และเฉลี่ย 9.30 ไร่ มีรายได้จากการประกอบอาชีพรวมของครัวเรือนต่อปี 50,001-100,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 34.09 รองลงมา มีรายได้น้อยกว่าหรือเท่ากับ 50,000 บาท 150,001-200,000 บาท มากกว่า 200,000 บาท และมีรายได้ 100,001-150,000 บาท คิดเป็น ร้อยละ 24.24, 15.91, 13.64 และ 12.12 ตามลำดับ โดยมีรายได้รวมของครัวเรือนต่อปีเฉลี่ย 126,757.60 บาท ต่ำสุด 15,000 บาท และสูงสุด 500,000 บาท มีรายจ่ายรวมของครัวเรือนต่อปี น้อยกว่าหรือเท่ากับ 50,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 49.24 รองลงมา มีรายจ่าย 50,001-100,000 บาท มีรายจ่าย 100,001-150,000 บาท และมีรายจ่ายมากกว่า 150,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 31.06, 12.12 และ 7.58 ตามลำดับ โดยมีรายจ่ายรวมของครัวเรือนต่อปีเฉลี่ย 77,572.73 บาท ต่ำสุด 5,000 บาท และสูงสุด 400,000 บาท ราษฎร

ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมร้อยละ 60.61 เป็นสมาชิกกลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเกษตรกร และกลุ่มออมทรัพย์ คิดเป็น ร้อยละ 44.70, 6.06, 5.30 และ 4.55 ตามลำดับและไม่เป็นสมาชิกทางสังคม ร้อยละ 39.39 ราษฎรกลุ่มตัวอย่างโดยส่วนใหญ่เคยเข้าร่วมกิจกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ คิดเป็น ร้อยละ 77.27 โดยเข้าร่วมกิจกรรมการปลูกสร้างสวนป่า เข้าร่วมกิจกรรมการป้องกันรักษาป่าไม้ เข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์สัตว์น้ำและสัตว์ป่าและเข้าร่วมกิจกรรมการป้องกันไฟป่าคิดเป็น ร้อยละ 55.30, 11.36, 6.06 และ 4.55 ตามลำดับ และไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ คิดเป็น ร้อยละ 22.73 ราษฎรกลุ่มตัวอย่างโดยส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการเข้ารับการฝึกอบรมมีถึงร้อยละ 83.33 และได้รับการฝึกอบรมมีเพียงร้อยละ 16.67 หลักสูตรที่ได้รับการเข้ารับการฝึกอบรมได้แก่ หลักสูตรการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 10.61 รองลงมาหลักสูตรการป้องกันไฟป่า และหลักสูตรการปลูกสร้างสวนป่า คิดเป็นร้อยละ 3.79 และ 2.27 ตามลำดับ

การรับรู้ข้อมูลข่าวสารและความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของราษฎรกลุ่มตัวอย่าง

การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร พบว่าราษฎรส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารคิดเป็นร้อยละ 83.33 โดยราษฎรส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารจากกานัน/ผู้ใหญ่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 62.88 จากโทรทัศน์และจากหอกระจายข่าวคิดเป็นร้อยละ 14.39 และ 6.06 ตามลำดับและไม่ได้รับข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มีเพียงร้อยละ 16.67 สำหรับความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้พบว่า ราษฎรกลุ่มตัวอย่างตอบคำถามถูกได้คะแนนน้อยที่สุด 2 คะแนน มากที่สุด 11 คะแนน และมีคะแนนเฉลี่ย 8.72 คะแนน มีการแบ่งระดับความรู้ออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับสูงและระดับต่ำ พบว่าราษฎรกลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 76.52 และอยู่ในระดับต่ำร้อยละ 23.48

การพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ของราษฎร

การพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้จากป่าชุมชนบ้านหนองผักไผ่มีการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ 9 ประเภท ได้แก่ ไม้พื้น ผลไม้ เห็ด พืชผัก แมลงกินได้ น้ำผึ้ง อังกาบ และพืชสมุนไพร โดยปริมาณทรัพยากรที่มีการพึ่งพิงจากมากไปน้อยมี ดังนี้

เห็ด โดยมีปริมาณที่เก็บหาเฉลี่ยเท่ากับ 4.78 กิโลกรัม/ครัวเรือน/ปี ปริมาณที่หามาทั้งหมดทั้งหมู่บ้าน 755.29 กิโลกรัม/ครัวเรือน/ปี มีมูลค่ารวม 117,985.30 บาท/ปี ชนิดของเห็ดที่เก็บหาได้แก่ เห็ดโคน เห็ดน้ำแป้ง เห็ดระโงก เห็ดโค เห็ดผึ้ง เห็ดเผาะ เห็ดถ่าน เห็ดหาด เห็ดขานหมาก เห็ดแดงน้ำหมาก และเห็ดหน้าจั่ว

พืชผัก มีปริมาณที่เก็บหาเฉลี่ย 4.64 กิโลกรัม/ครัวเรือน/ปี คิดเป็นปริมาณที่หามาทั้งหมดทั้งหมู่บ้าน 732.55 กิโลกรัม/ครัวเรือน/ปี มีมูลค่ารวม 60,934.14 บาท/ปี ชนิดของพืชผักที่เก็บหาได้แก่ ผักหวาน ผักตำลึง ผักสลัด ผักสะเดา ดอกกระเจียว ผักแว่น ผักขี้เหล็ก ผักอินูน ผักติ้ว ผักบุ้ง แคนนา เสาวรส และผักประาะ

อึ่ง มีปริมาณที่เก็บหาเฉลี่ย 2.21 กิโลกรัม/ครัวเรือน/ปี คิดเป็นปริมาณที่หามาทั้งหมดทั้งหมู่บ้าน 349.52 กิโลกรัม/ครัวเรือน/ปี มีมูลค่ารวม 52,427.27 บาท/ปี

พืชสมุนไพร มีปริมาณที่เก็บหาเฉลี่ย 2.14 กิโลกรัม/ครัวเรือน/ปี คิดเป็นปริมาณที่หามาทั้งหมดทั้งหมู่บ้าน 338.75 กิโลกรัม/ครัวเรือน/ปี มีมูลค่ารวม 35,609.83 บาท/ปี ชนิดของพืชสมุนไพรที่เก็บหาได้แก่ มะขามเทศ ขมิ้นชัน มะขามป้อม พญาไร้ใบ โปรงฟ้า บอระเพ็ด ฟ้าทะลายโจร ฮว่านจ็อก หนอนตายหายาก ว่านหางจระเข้ และโดไม่รู้ล้ม

กบ มีปริมาณที่เก็บหาเฉลี่ย 2.12 กิโลกรัม/ครัวเรือน/ปี คิดเป็นปริมาณที่หามาทั้งหมดทั้งหมู่บ้าน 335.15 กิโลกรัม/ครัวเรือน/ปี มีมูลค่ารวม 40,218.18 บาท/ปี

แมลงกินได้ มีปริมาณที่เก็บหาเฉลี่ย 1.03 กิโลกรัม/ครัวเรือน/ปี คิดเป็นปริมาณที่หามาทั้งหมด

ทั้งหมู่บ้าน 163.38 กิโลกรัม/ครัวเรือน/ปี มีมูลค่ารวม 23,891.52 บาท/ปี ชนิดของแมลงกินได้ที่เก็บหาได้แก่ ไข่มดแดง จิ้งหรีด แมลงอินูน แมลงทับ ดั้ว และจักจั่น

น้ำผึ้ง มีปริมาณที่เก็บหาเฉลี่ย 0.59 ขวด/ครัวเรือน/ปี คิดเป็นปริมาณที่หามาทั้งหมดทั้งหมู่บ้าน 93.36 ขวด/ครัวเรือน/ปี มีมูลค่ารวม 20,540.00 บาท/ปี

ผลไม้ไม่มีปริมาณที่เก็บหาเฉลี่ย 0.33 กิโลกรัม/ครัวเรือน/ปี คิดเป็นปริมาณที่หามาทั้งหมดทั้งหมู่บ้าน 51.46 กิโลกรัม/ครัวเรือน/ปี มีมูลค่ารวม 1,849.33 บาท/ปี ชนิดของผลไม้ที่เก็บหาได้แก่ ฝรั่ง มะขามป้อม ตะคร้อ ตะขบ ส้มกุ่ม เล็บเหยี่ยว นมแมว และกระดังงา

ไม้สำหรับทำฟืน มีปริมาณที่เก็บหาเฉลี่ย 0.13 ลูกบาศก์เมตร/ครัวเรือน/ปี คิดเป็นปริมาณที่หามาทั้งหมดทั้งหมู่บ้าน 20.35 ลูกบาศก์เมตร/ครัวเรือน/ปี มีมูลค่ารวม 11,850.00 บาท/ปี ชนิดของไม้ที่ใช้ทำฟืน ได้แก่ ไม้เต็ง ไม้รัง ไม้มะค่าโมง และไม้มะค่าแต้

มูลค่ารวมของทรัพยากรป่าไม้ที่เก็บได้จากป่าชุมชนบ้านหนองผักไผ่ เท่ากับ 365,305.57 บาท/ปี

นอกจากนี้ราษฎรกลุ่มตัวอย่างมีการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ในด้านการนำสัตว์เลี้ยงเข้าไปเลี้ยงในป่าชุมชน พบว่าราษฎรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยนำสัตว์เลี้ยงเข้าไปเลี้ยงในป่าชุมชน คิดเป็นร้อยละ 92.42 และเคยนำสัตว์เลี้ยงเข้าไปเลี้ยงในป่าชุมชน ร้อยละ 7.58 สัตว์ที่นำไปเลี้ยงในพื้นที่ป่าชุมชนเป็นสัตว์ที่ใช้แรงงานทางการเกษตรกรรม ได้แก่ วัวและควายการเข้าไปศึกษาดูงานในพื้นที่ป่าชุมชน พบว่าราษฎรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าไปศึกษาดูงานในพื้นที่ป่าชุมชนคิดเป็นร้อยละ 80.30 และเคยเข้าไปศึกษาดูงานในพื้นที่ป่าชุมชนร้อยละ 19.70 โดยเข้าไปสำรวจปักกักเจ้าหน้าที่ป่าไม้เพื่อสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพของพันธุ์พืช การเข้าไปพักผ่อนหย่อนใจในพื้นที่ป่าชุมชนพบว่ราษฎรกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ ไม่เคยเข้าไปพักผ่อนหย่อนใจในพื้นที่ป่าชุมชนคิดเป็นร้อยละ 87.12 และเคยเข้าไปพักผ่อนหย่อนใจในพื้นที่ป่าชุมชนร้อยละ 12.88 โดยเป็นการพักผ่อนภายในครอบครัว การเข้าไป

ประกอบพิธีกรรมในพื้นที่ป่าชุมชน พบว่าราษฎรกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ ไม่เคยเข้าไปประกอบพิธีกรรมในพื้นที่ป่าชุมชนคิดเป็นร้อยละ 89.39 และเคยเข้าไปประกอบพิธีกรรมในพื้นที่ป่าชุมชน ร้อยละ 10.61 ซึ่งจะเป็นกิจกรรมตามความเชื่อของชุมชนท้องถิ่น อาทิ พิธีกรรมการบวงสรวงเจ้าป่าเจ้าเขา (Kantangkul, 2007)

การทดสอบสมมติฐาน

ในการศึกษาพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ของราษฎรในป่าชุมชน บ้านหนองผักไผ่ได้แก่อาชีพหลัก อาชีพรอง ขนาดพื้นที่ถือครอง ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน รายได้ของครัวเรือน การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และการได้เข้ารับการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ของราษฎรในป่าชุมชนบ้านหนองผักไผ่ อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา (Table 1) แต่ละปัจจัยมีรายละเอียด ดังนี้

อาชีพหลัก ทดสอบโดยใช้สถิติ t-test โดยแบ่งกลุ่มอาชีพหลักของราษฎรกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีอาชีพหลักทางการเกษตร และนอกภาคเกษตร พบว่า ราษฎรที่มีอาชีพหลักต่างกันมีการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ในป่าชุมชนบ้านหนองผักไผ่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในการเก็บหาผลไม้ การเก็บหาน้ำผึ้ง การเก็บหาอึ่ง และเก็บหาพืชสมุนไพร จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยราษฎรกลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพหลักทางการเกษตรมีการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ด้านการเก็บหาผลไม้ ($\bar{x} = 0.40$ กิโลกรัม) เก็บหาน้ำผึ้ง ($\bar{x} = 0.71$ ขวด) เก็บหาอึ่ง ($\bar{x} = 2.74$ กิโลกรัม) และเก็บหาพืชสมุนไพร ($\bar{x} = 2.89$ กิโลกรัม) มากกว่าราษฎรกลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพหลักนอกภาคเกษตร เก็บหาผลไม้ ($\bar{x} = 0.10$ กิโลกรัม) เก็บหาน้ำผึ้ง ($\bar{x} = 0.24$ ขวด) เก็บหาอึ่ง ($\bar{x} = 0.68$ กิโลกรัม) และเก็บหาพืชสมุนไพร ($\bar{x} = 0.00$ กิโลกรัม) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อาชีพรอง ทดสอบโดยใช้สถิติ F-test โดยแบ่งกลุ่มอาชีพรองของราษฎรกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ไม่มีอาชีพรอง มีอาชีพรองทางการเกษตร และมีอาชีพรองนอกภาคเกษตรพบว่า ราษฎรที่มีอาชีพรองต่างกันมีการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ในป่าชุมชนบ้านหนองผักไผ่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในด้านการเก็บหาน้ำผึ้ง และการเก็บหาพืชสมุนไพร จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีของ Scheffe' พบว่า ราษฎรกลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพรองนอกภาคการเกษตร มีการเก็บหาน้ำผึ้ง ($\bar{x} = 0.94$ ขวด) มากกว่าอาชีพรองทางการเกษตร ($\bar{x} = 0.17$ ขวด) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และการเก็บหาพืชสมุนไพรราษฎรกลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพรองทางการเกษตร ($\bar{x} = 3.75$ กิโลกรัม) และนอกภาคเกษตร ($\bar{x} = 3.64$ กิโลกรัม) มีการเก็บหาพืชสมุนไพรมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีอาชีพรอง ($\bar{x} = 0.00$ กิโลกรัม) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ขนาดพื้นที่ถือครอง ทดสอบโดยใช้สถิติ F-test โดยแบ่งขนาดพื้นที่ถือครองของราษฎรกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ไม่มีพื้นที่ถือครอง มีพื้นที่ถือครองน้อยกว่า 5 ไร่ และมากกว่าหรือเท่ากับ 5 ไร่ พบว่า ราษฎรที่มีขนาดพื้นที่ถือครองต่างกันมีการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ในป่าชุมชนบ้านหนองผักไผ่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในด้านการเก็บหาแมลงกินได้ และการเก็บหาน้ำผึ้ง จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้เมื่อทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีของ Scheffe' พบว่าราษฎรกลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดพื้นที่ถือครองมากกว่าหรือเท่ากับ 5 ไร่ มีการเก็บหาแมลงกินได้ ($\bar{x} = 1.67$ กิโลกรัม) มากกว่าราษฎรกลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดพื้นที่ถือครองน้อยกว่า 5 ไร่ ($\bar{x} = 0.89$ กิโลกรัม) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และราษฎรกลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีที่ดิน ($\bar{x} = 0.89$ ขวด) มากกว่าราษฎรกลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดพื้นที่ถือครองมากกว่าหรือเท่ากับ 5 ไร่ ($\bar{x} = 0.78$ ขวด) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

Table 1 Factors affecting dependency on forest resources of people in Ban Nongphakrai Community Forest, Pak Thong Chai district, Nakhon Ratchasima province.

Independent variables	Statistical analysis	P-value of statistics used in the test in dependency on forest resources								
		Firewood	Fruit	Mush-rooms	Vegetable	Edible insects	Honey	Bull frog	Frog	Herb
1. Main occupation	t-test	0.48 ^{ns}	0.01*	0.38 ^{ns}	0.19 ^{ns}	0.59 ^{ns}	0.00*	0.03*	0.20 ^{ns}	0.00*
2. Subsidiary occupation	F-test	0.99 ^{ns}	0.09 ^{ns}	0.80 ^{ns}	0.80 ^{ns}	0.32 ^{ns}	0.01*	0.06 ^{ns}	0.56 ^{ns}	0.02*
3. Size of land holding	F-test	0.84 ^{ns}	0.78 ^{ns}	0.24 ^{ns}	0.58 ^{ns}	0.02*	0.03*	0.08 ^{ns}	0.59 ^{ns}	0.66 ^{ns}
4. Number of household labour	F-test	0.46 ^{ns}	0.12 ^{ns}	0.47 ^{ns}	0.48 ^{ns}	0.80 ^{ns}	0.61 ^{ns}	0.67 ^{ns}	0.54 ^{ns}	0.51 ^{ns}
5. Settlement period	F-test	0.13 ^{ns}	0.78 ^{ns}	0.01*	0.29 ^{ns}	0.20 ^{ns}	0.02*	0.06 ^{ns}	0.45 ^{ns}	0.81 ^{ns}
6. Household income	F-test	0.95 ^{ns}	0.63 ^{ns}	0.22 ^{ns}	0.83 ^{ns}	0.05*	0.54 ^{ns}	0.54 ^{ns}	0.41 ^{ns}	0.22 ^{ns}
7. Social group member	F-test	0.05*	0.46 ^{ns}	0.69 ^{ns}	0.81 ^{ns}	0.40 ^{ns}	0.76 ^{ns}	0.87 ^{ns}	0.79 ^{ns}	0.01*
8. Awareness information for the conservation of forest resources	F-test	1.00 ^{ns}	0.43 ^{ns}	0.89 ^{ns}	0.17 ^{ns}	0.11 ^{ns}	0.78 ^{ns}	0.70 ^{ns}	0.88 ^{ns}	0.65 ^{ns}
9. Knowledge in the conservation of forest resources	t-test	0.00*	0.13 ^{ns}	0.35 ^{ns}	0.32 ^{ns}	0.67 ^{ns}	0.23 ^{ns}	0.13 ^{ns}	0.18 ^{ns}	0.68 ^{ns}
10. Participation in the conservation of forest resources	F-test	0.08 ^{ns}	0.31 ^{ns}	1.00 ^{ns}	0.22 ^{ns}	0.16 ^{ns}	0.23 ^{ns}	0.30 ^{ns}	0.06 ^{ns}	0.54 ^{ns}
11. Received training course	t-test	0.41 ^{ns}	0.02*	0.43 ^{ns}	0.29 ^{ns}	0.37 ^{ns}	0.69 ^{ns}	0.31 ^{ns}	0.91 ^{ns}	0.13 ^{ns}

Remarks: * Significant at 0.05 level^{ns} Not significant at 0.05 level

ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐาน ทดสอบโดยใช้สถิติ F-test โดยแบ่งระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานออกเป็น 3 ช่วงเวลา คือ ราษฎรที่มีระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐาน 1-10 ปี 11-20 ปี และมากกว่า 20 ปี ขึ้นไปพบว่า ราษฎรที่มีระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานต่างกันมีการพึงพิงทรัพยากรป่าไม้ในป่าชุมชนบ้านหนองผักไผ่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในด้านการเก็บหาเห็ด และการเก็บหาน้ำผึ้ง จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้เมื่อทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีของ Scheffe' พบว่า ราษฎรกลุ่มตัวอย่างที่มีระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐาน 1-10 ปี มีการเก็บหาเห็ด ($\bar{x}$ = 15.69 กิโลกรัม) และน้ำผึ้ง ($\bar{x}$ = 1.31 ขวด) มากกว่าราษฎรกลุ่มตัวอย่างที่มีระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐาน 11-20 ปี มีการเก็บหาเห็ด ($\bar{x}$ = 2.81 กิโลกรัม) และน้ำผึ้ง ($\bar{x}$ = 0.54 ขวด) และมากกว่า 20 ปี มีการเก็บหาเห็ด ($\bar{x}$ = 4.10 กิโลกรัม) และน้ำผึ้ง ($\bar{x}$ = 0.40 ขวด) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

รายได้ของครัวเรือน ทดสอบโดยใช้สถิติ F-test โดยแบ่งรายได้ต่อปีในครัวเรือนของราษฎรกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 5 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีรายได้น้อยกว่าหรือเท่ากับ 50,000 บาท มีรายได้อยู่ 50,001 - 100,000 บาท 100,001-150,000 บาท 150,001- 200,000 บาท และมากกว่า 200,000 บาท พบว่า ราษฎรที่มีรายได้ต่างกันมีการพึงพิงทรัพยากรป่าไม้ในป่าชุมชนบ้านหนองผักไผ่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในด้านการเก็บหาแมลงกินได้ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีของ Scheffe' พบว่า ราษฎรกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ 100,001-150,000 บาท มีการเก็บหาแมลงกินได้ ($\bar{x}$ = 2.01 กิโลกรัม) มากกว่าราษฎรกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้น้อยกว่าหรือเท่ากับ 50,000 ($\bar{x}$ = 0.99 กิโลกรัม) รายได้ 50,001-100,000 บาท ($\bar{x}$ = 0.86 กิโลกรัม) และรายได้มากกว่า 200,000 บาท ($\bar{x}$ = 0.54 กิโลกรัม) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ทดสอบโดยใช้สถิติ F-test โดยแบ่งการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมของ

ราษฎรกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมกลุ่มเกษตรกร และกลุ่มอื่นๆพบว่า ราษฎรที่มีการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมต่างกันมีการพึงพิงทรัพยากรป่าไม้ในป่าชุมชนบ้านหนองผักไผ่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในด้านการเก็บหาเห็ด และการเก็บหาพืชสมุนไพร จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้เมื่อทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีของ Scheffe' พบว่า ราษฎรกลุ่มตัวอย่างที่มีการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมกลุ่มเกษตรกร มีการเก็บหาเห็ด ($\bar{x}$ = 0.26 ลูกบาศก์เมตร) มากกว่าราษฎรกลุ่มตัวอย่างที่มีการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมกลุ่มอื่นๆ ($\bar{x}$ = 0.10 ลูกบาศก์เมตร) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ ราษฎรกลุ่มตัวอย่างที่มีการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมกลุ่มเกษตรกร มีการเก็บหาพืชสมุนไพร ($\bar{x}$ = 10.57 กิโลกรัม) มากกว่าราษฎรที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ($\bar{x}$ = 2.44 กิโลกรัม) และกลุ่มอื่นๆ ($\bar{x}$ = 1.12 กิโลกรัม) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ทดสอบโดยใช้สถิติ t-test โดยแบ่งระดับความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของราษฎรกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม คือความรู้ในระดับต่ำ และระดับสูง พบว่าราษฎรที่มีความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ต่างกันมีการพึงพิงทรัพยากรป่าไม้ในป่าชุมชนบ้านหนองผักไผ่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในด้านการเก็บหาเห็ด จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้โดยราษฎรกลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้ในระดับสูงมีการเก็บหาเห็ด ($\bar{x}$ = 0.15 ลูกบาศก์เมตร) มากกว่าราษฎรกลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้ในระดับต่ำ ($\bar{x}$ = 0.06 ลูกบาศก์เมตร) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

การได้เข้ารับการฝึกอบรมของป่าชุมชน ทดสอบโดยใช้สถิติ t-test โดยแบ่งการเข้ารับการฝึกอบรมของราษฎรกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม คือไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรม กับเคยเข้ารับการฝึกอบรม พบว่าราษฎรที่เคยเข้ารับการฝึกอบรม ต่างกันมีการพึงพิง

ทรัพยากรป่าไม้ในป่าชุมชนบ้านหนองผักไผ่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในด้านการเก็บหาผลไม้ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยราษฎรกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรม มีการเก็บหาผลไม้ ($\bar{x} = 0.37$ กิโลกรัม) มากกว่าราษฎรกลุ่มตัวอย่างที่เคยเข้ารับการฝึกอบรม ($\bar{x} = 0.11$ กิโลกรัม)

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่าราษฎรกลุ่มตัวอย่าง มีปัญหาด้านการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ของราษฎรในป่าชุมชนบ้านหนองผักไผ่ คิดเป็นร้อยละ 31.06 โดยประเด็นปัญหาที่พบมากที่สุดคือปัญหาราษฎรใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนบ้านหนองผักไผ่อย่างเกินกำลังผลิติดระดับของปัญหาน้อยและมาก คิดเป็นร้อยละ 7.58 และ 8.33 ตามลำดับ รองลงมาปัญหาด้านคณะกรรมการหมู่บ้านไม่ให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชุมชน ระดับของปัญหาน้อยและมาก มีจำนวนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 3.03 ผู้นำชุมชนไม่ให้ความร่วมมือ ระดับของปัญหาน้อยและมาก คิดเป็นร้อยละ 3.03 และ 2.27 ตามลำดับ ปัญหาราษฎรไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของป่าชุมชนบ้านหนองผักไผ่ ระดับของปัญหาน้อยและมาก คิดเป็นร้อยละ 1.51 และ 0.76 ตามลำดับ และราษฎรไม่ให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรในป่าชุมชนบ้านหนองผักไผ่ ระดับของปัญหาน้อยและมาก มีจำนวนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 0.76 สำหรับข้อเสนอแนะพบว่าราษฎรกลุ่มตัวอย่างต้องการให้มีการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ในป่าชุมชนบ้านหนองผักไผ่เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืนร้อยละ 34.85 โดยต้องการที่จะให้มีการรณรงค์ปลูกป่าเพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 13.60 รองลงมาคือ ต้องการโครงการแก้มลิงเพื่อใช้ในการเกษตรให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อดูแลป่าไม้อย่างแท้จริงจัดทำถนนรอบป่าชุมชนเพื่อลดการบุกรุกและเจ้าหน้าที่มีความเข้มงวดควบคุมดูแลพื้นที่ให้มากขึ้นคิดเป็นร้อยละ 9.09, 6.06, 3.79 และ 2.27 ตามลำดับ

สรุป

จากการศึกษา พบว่า ราษฎรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 54.55 มีอายุเฉลี่ย 47.94 ปี สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือน้อยกว่า ร้อยละ 75.76 ประกอบอาชีพทำนา ร้อยละ 68.18 มีอาชีพรอง ร้อยละ 58.33 โดยมีขนาดพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 9.30 ไร่ มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน เฉลี่ย 3.40 คน มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน เฉลี่ย 27.45 ปี มีรายได้ของครัวเรือน เฉลี่ย 126,757.60 บาทต่อปี เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ร้อยละ 60.61 ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ร้อยละ 83.33 โดยภาพรวมราษฎรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 76.52 เคยเข้าร่วมกิจกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ร้อยละ 77.27 เคยได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ ร้อยละ 16.67 ได้รับข้อมูลข่าวสารในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ คิดเป็นร้อยละ 83.30 และความรู้ของราษฎรกลุ่มตัวอย่างในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 76.52 และ อยู่ในระดับต่ำร้อยละ 23.48 มีการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ 9 ประเภท ได้แก่ ไม้พื้น ผลไม้ เห็ด พืชผัก แมลงกินได้ น้ำผึ้ง อัง กบ และสมุนไพร มูลค่ารวมของทรัพยากรป่าไม้ในป่าชุมชนบ้านหนองผักไผ่ มีมูลค่า 365,305.57 บาท/ปี นอกจากนี้มีการเข้าไปศึกษาดูงาน การเข้าไปพักผ่อนหย่อนใจ การเข้าไปประกอบพิธีกรรมและการนำสัตว์เลี้ยงเข้าไปเลี้ยงในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านหนองผักไผ่คิดเป็นร้อยละ 19.70, 12.88, 10.61 และ 7.58 ตามลำดับ

การทดสอบสมมติฐานพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ของราษฎรในป่าชุมชนบ้านหนองผักไผ่ ได้แก่ อาชีพหลัก อาชีพรอง ขนาดพื้นที่ถือครอง ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน รายได้ของครัวเรือน การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่า และการได้รับการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ปัญหาอุปสรรคในการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ของราษฎรในป่าชุมชนบ้านหนองผักไผ่ มีเพียงร้อยละ 31.06

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษามี ดังนี้ 1) จากผลการศึกษา พบว่าราษฎรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังคงมีการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ร้อยละ 95.45 ซึ่งเป็นไปตามวิถีชีวิตของราษฎรในพื้นที่ที่มีการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งหากปล่อยให้มีการพึ่งพิงอยู่เรื่อยไปอาจส่งผลกระทบต่อความสมดุลทางธรรมชาติได้ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรวางแผนเพื่อป้องกันมิให้มีการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้จนเกินกำลังผลิตของป่า โดยวางแผนงานหรือแนวทางปฏิบัติตลอดจนกำหนดข้อห้าม หรือจำกัดปริมาณการใช้และควรให้ราษฎรพึ่งพาตนเองโดยส่งเสริมให้ปลูกไม้พื้น ตามหัวไร่ปลายนา นอกจากนี้ ควรส่งเสริมปลูกไม้ที่สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเอนกประสงค์ในบริเวณบ้าน 2) จากผลการศึกษา พบว่าราษฎรกลุ่มตัวอย่าง ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ มีเพียงร้อยละ 16.67 ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาส่งเสริมให้ประชาชนได้รับการฝึกอบรมศึกษาดูงาน เกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งจะทำให้ราษฎรได้รับความรู้และประสบการณ์ ตลอดจนตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้มากยิ่งขึ้น 3) จากผลการศึกษา พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ประเภทไม้พื้น ผลไม้ และสมุนไพร ได้แก่ ความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมและการได้เข้ารับการฝึกอบรม ดังนั้นเจ้าหน้าที่ป่าไม้ควรเข้าไปส่งเสริมประชาสัมพันธ์ โดยเฉพาะความรู้ในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เมื่อราษฎรมีความรู้ความเข้าใจย่อมจะให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากขึ้น สำหรับการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมควรสนับสนุนให้ราษฎรเข้าร่วมกลุ่มทางสังคมที่มีบทบาทในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้มากขึ้น เพื่อช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้ยั่งยืนต่อไป ส่วนการเข้ารับการฝึกอบรมนั้นทางราชการจะ

ต้องเข้าไปส่งเสริมให้ราษฎรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งจะทำให้ราษฎรเกิดความรักและหวงแหนทรัพยากรป่าไม้มากขึ้น และ 4) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรพิจารณานำปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้มาประกอบการวางแผนและบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งทำให้การจัดการป่าชุมชนบ้านหนองผักไผ่มีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืนต่อไป

คำนิยม

ผู้วิจัยขอขอบคุณเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลดอน อำเภอดำรงชัย จังหวัดนครราชสีมา ผู้ใหญ่บ้านหนองผักไผ่ ผู้ใหญ่บ้านโกรกหว้า ราษฎรบ้านหนองผักไผ่ หมู่ที่ 10 ราษฎรบ้านโกรกหว้า หมู่ที่ 11 ตำบลดอน อำเภอดำรงชัย จังหวัดนครราชสีมา ที่ให้ความร่วมมืออำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล

REFERENCES

- Chanpakdee, P. 2008. **National Seminar Papers Community Forest Security of life amid Chang and Global Warming**. Domybest Company Ltd, Bangkok. (in Thai)
- Jarmekorn, S. 1983. **Statistical Analysis for Social Science Research**. Department of Statistics, Faculty of Science, Kasetsart University, Bangkok. (in Thai)
- Kantangkul, P. 2007. Analysis of Factors Affecting the Dependency on Bamboo Resource and Bamboo Plantation of Households at the Royal Project Areas. **Thai J. For.** 26 (Special issue): 105-117
- Krejcie, R.V and D.W.Morgan. 1970. Determining sample size for research

- activities. **Education and Psychological Measurement** 30: 607-610.
- Royal Forest Department. 2008. **Ban Nongphakrai Community Forest Project**. Ministry of Natural Resources and Environment, Bangkok. (in Thai)
- _____. 2010. **Promoting Community Forest Management**. Ministry of Natural Resources and Environment, Bangkok. (in Thai)
- Suntornthai, W. 2004. **Straight or Reliability of Measure**. Available source: <http://tulip.bu.ac.th/wanthna.s/reliability.htm>, July 16, 2010. (in Thai)
-